

zanje vedno nove svetove, ki pa jih ne zna prikazati izrazito svojstveno, v njihovi objektivni vrednosti, temveč v čustveni barvitosti. Toda kljub vsemu je zgodba sama vedno živa, zanimiva, napeta in resnična in pripovedovanje vedno temperamentno in polno čutno, nepretrgano kot napisano v naglici s potezo enega samega peresa.

Tine Debeljak

John Habberton — Bogomil Vdovič: **Helenina otroka**. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1936. Mohorjeva knjižica 82, str. 179.

Ljubezniva in veselja polna knjiga iz ameriškega leposlovja je bila vredna prevoda, kakor je tudi že zdavnaj prevedena v evropske jezike. Literarno predstavlja odrastek klasicizma z izborom lepega življenja brez senčnih strani, rodbinska sreča imovitih ljudi, v katero ne sega delo in skrb. — Tak je tudi slog. Svet je dvignjen iz neposrednega občutja v misel, v konvencionalno lepe predstave o svetu, življenje je lepo oblečeno in miselno razloženo, kakor ustreza pogledu večinske volje in meščanske tradicije. Vse se izteče v nedolžno veselje, obrobljeno z nekoliko predrastično otroško naivnostjo. Prav za prav je cela povest nekaj vzpon iz konvencionalnosti, iz trdno določenih izrazov čustva, v otroško naivnost in odkritosrčnost, od površine v to, iz česar bi morala zrasti. Prav nazorno pokaže pisatelj suhoparno in okleščeno pripovedovanje odraslih oseb in naivno poetično govorico otrok. Prvo poteka iz čustva, ki vedno gleda, da ga ni sram pred množico, medtem ko iz otroka govori še neokrnjeno obilje narave. — In vendar ta pretirana naivnost še ni narava ali vglobljenje v skrivnostni svet narave, ampak v svet, kakor bi moral biti, v religioznost in odkritosrčnost, ki jih v resnici še zdaj ostreje vidimo iz ameriškega življenja. — Prevod je v lepi slovenščini, novi pravopis bi pograjal le besede: nečak, smel, slika in dojmiti se.

Dr. J. Šilc

Vojeslav Molè: **Ivan Meštrović**. Kraków 1936, Gebethner i Wolf. Prace polskiego towarzystwa dla badań Europy wschodniej i blizkiego wschodu. Nr. XIII.

Naš rojak, profesor umetnostne zgodovine na Jagiellonski univerzi v Krakovu, V. Molè, je napisal to ilustrirano knjižico kot pripravo za Meštrovićevo razstavo, ki naj bi se bila vršila po njegovih razstavah v Nemčiji v Warszawi. Do razstave nazadnje ni prišlo, izšla pa je vendar ta knjižica, ki dobro uvaja v Meštrovićevo umetnost. Prednost Moletove študije je predvsem, da se ne spušča v jalove spekulacije o Meštrovićevi umetnosti, ampak se opira vseskozi na realna dejstva sredine, v kateri je Meštrović preživel mladost in v kateri se je razvijal v priznanega umetnika, ter na lastne izjave Meštrovića samega in verodostojnih prič. Posrečeno je oprl svoja razmotrivanja na začetne misli Skrivnostnega v umetnosti v Otokarja Březine zbirki *Godba virov*, kjer pravi Březina: »V dolgih razgovorih, ki jih duša vodi v samotah, stoje nemi in skriti odgovori pred vprašanji. Odgovori so večni, vprašanja čakajo, da pride njihov čas in se bodo smela odeti v svetlobo in zvok. Ure, ki nas vodijo s plamenečimi baklami, spreminjajo njih jasnost po moči našega pogleda... Po globini vprašanj mérite višino duše, kajti po njih se meri notranje bogastvo odgovorov.« V tej mistični formuli je v resnici

ključ do spoznanja globine in vrednosti Meštrovičevega življenjskega dela. Kdor bo pravilno formuliral vprašanja, ki jih je Meštroviću stavilo življenje, bo tudi pravilno razumel vsebino njegovih del.

V sledečih poglavjih skuša Molè formulirati Meštrovičeve umetnostne odgovore na vprašanja, ki mu jih je stavilo življenje. Značilno je, da Meštrović sam smatra svoja dela samo za neke vrste beležke in študije, samo za odlomke tistega velikega odgovora, ki bi ga moral dati na vprašanja, ki nosijo njegovo inspiracijo vedno dalje in više. Molè se peča najprej z Vidovdanskim svetiščem in poudarja pravilno, da je bil ta občudovanja vredni zamisel skupne umetnine arhitekture in kiparstva neobhodno potreben, ker bi izdelane plastične posameznosti zaživele v vsej polnosti svoje vsebine šele v prostoru, v katerem bi jih umetnik razpostavil. Ta veliki formalni okvir pa mu je potreben posebno tudi, da uresniči tisti patos, ki je značilen za vso njegovo umetnost. V moških figurah kosovskega cikla je to patos življenja junakov, pa tudi globoki patos narodne zgodovine in borbe naroda z usodo. Moški element tega velikega koncepta bistveno izpopolnjuje ženski element, uresničen v Kariatidah, Vdovah in Materi. Bolestni patos vdov primerja Molè s patosom Sužnjev Michelangela. Vse vsebinsko veže elegični akord.

V 5. poglavju razpravlja M. o medvojnem religioznem ciklu Meštrovičevem. Telesna lepota se je sedaj umaknila duhovni pomembnosti, izraz je postal do skrajnosti ekspresiven. Kljub zunanji sorodnosti s srednjeveškimi umetninami pa so umetnine tega cikla popolnoma sodobne in jih je mogel ustvariti samo človek, ki je podobno Dostojevskemu videl in spoznal najglobokejše pregrade človeške duše in nosi pri tem v sebi patos pokolenja, katero se je borilo za svobodo in doživelo katastrofo svetovne vojne. Prednja moška figura tega cikla, Križani, bi zaslužil ime »Križani XX. veka«. Središče ženskih tem tega cikla so Madone. Svoj najpopolnejši izraz je našla Meštrovičeva religiozna umetnost v cavtatskem mavzoleju.

Življenje pa je širše od heroizma in religije in vsebuje vse, kar človek doživlja kot osebnost in kot družabno bitje. Glede portretov meni Molè, da se Meštroviću posrečijo le, kadar jih more navdahniti s svojim patosom. Zato je najbolj v svojem elementu, kadar ustvarja idealne portrete. Tu razpravlja Molè o značilnem razmerju Meštrovića do Michelangela. Po njem se ta borba z velikim genijem visoke renesanse končuje vselej v nečem, kar je sorodno začetkom baroka pri Michelangelu. Za to razmerje je značilen idealni portret Michelangela. Odtod je le še korak do še večjega stopnjevanja plastičnih možnosti človeške figure, do spomeniške plastike, ki zavzema v Meštrovičevem povojnem delu eno prvih mest. Ta monumentalnost posega celo v oblikovanje čisto osebnih nalog, ko M. plastično oblikuje razpoloženja, katera sama nimajo monumentalnejšega značaja. To je vrsta novejših ženskih figur in statuaričnih nalog, katerih tema je muzikalna. V teh figurah je umetnik združil vse: vizije heroičnega rodu, upodobljene v sklenjeni kladi plastičnega življenja, patos hrepenenja in lirizem tihega, enostavnega bitja. Te figure so le še čista plastika, muzični element pa je samo podčrtanje tiste harmonije, ki predstavlja njih vsebino. — Moletova knjižica je dragocen donesek k razumevanju Meštrovičeve umetnosti.

Frst.